

Den helige SIGFRID

och martyrerna UNAMAN,
SUNAMAN och VINAMAN

*Fresk av den Helige Sigfrid
i Överselö kyrka, Södermanland*

Omslagsbild: Ikon av den Helige Sigfrid och
martyrerna Unaman, Sunaman och Vinaman,
målade i Heliga Philothei Ortodoxa kloster, 2014

© *Helige Philothei Ortodoxa Kloster*
www.klosterikon.com
2014

Den helige SIGFRID

och MARTYRERNA UNAMAN, SUNAMAN och VINAMAN

(Firas den 15 februari)

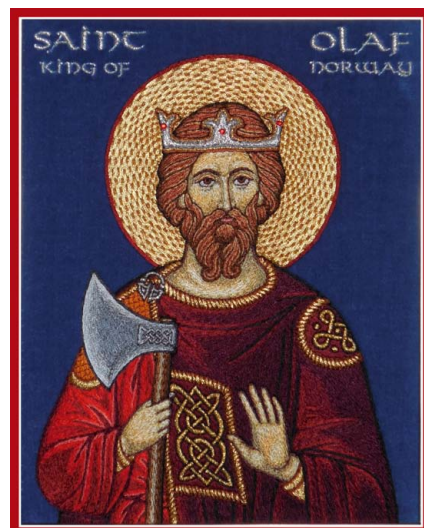
Foljligt **Sigfridslegenden** skall Sveriges förste kristne konung anhållit hos kung Ethelred II av England¹ att få dugliga kristna präster till Sverige, vilket var bakgrunden till att den Helige Sigfrid lämnade sitt fädernesland och begav sig till Sverige. Denna var emellertid inte hans första resa till Skandinavien. Tidigare hade han besökt Norge. Hans namn visar också att han sannolikt tillhörde någon av de nordiska familjer som under 900- eller 1000-talet emigrerat till England och i sitt nya hemland antagit kristendomen.²

Upphovsmannen till den Helige Sigfrids första resa till Skandinavien var den Helige Olav, som regerade Norge från 1015 till sin död 1030. Den Helige Olav hade ju tillbringat en stor del av sin ungdom i England. Under denna tid blev han omvänd till kristendomen och lyckades intressera engelska biskopar, präster och munkar för Skandinavien, och bland dem alltså den Helige Sigfrid. Han följde den Helige Olav till Norge när han år 1015 lämnade England för att såsom ättling till Harald Hårfager göra anspråk på Norges krona. Vid den tiden var Norge inte vunnet för kristendomen och det var sä-

1 I Gesta Beati Sigfridi kallad Mildred.

2 I Sigfridslegenden kallas han ärkebiskop av York, dock finns ingen Sigfrid känd i annalerna från York. Därför är titeln sannolikt ett missförstånd. En engelsk biskop som bedrev missionsverksamhet utanför Englands gränser, uppfattades lätt som en ärkebiskop av York, eftersom York var det mest kända ärkebiskopssätet på kontinenten. Kanske var han en munk som blivit missionsbiskop från Glastonbury.

kert den Helige Olavs förhoppning att den Helige Sigfrid skulle vara med och bidra till kristningsverket och kyrkans organiserande. Efter en tid återvände dock den Helige Sigfrid till England för att sedan bli sänd av kung Ethelred till Sverige eftersom han hade nordisk erfarenhet.

När biskop Sigfrid lämnade England hade han sina tre systemsöner i sitt sällskap, vilka var cluniacensmunkar. De bar namnen Unaman, Sunaman och Vinaman, som i nämnd ordning var präst, diakon och subdiakon. De fyra engelsmännen begav sig över Nordsjön till Danmark. Där vistades de någon tid hos kungen Sven Tveskägg. Efter en tid lämnade Sigfrid och de tre munkarna Danmark och fortsatte sin färd till den sydligaste delen av det dåtida Sverige, nämligen Varend. De skall av allt att döma landstigit i Södra Möre och där firat sin första liturgi på svensk mark. En man utsänd från kungen, Olof Skötkonung, skall ha bevistat gudstjänsten och blivit mycket gripen av skrudarnas färgprakt och sångens välljud och rapporterade detta till kungen som genast ville träffa helgonet.

Därefter fortsatte den Helige Sigfrid och hans sällskap landvägen till Varend. ”Där i Varend, och på ett ställe där det var alldeles särskilt ”gröna och väna ängar” runtomkring stannade Sigfrid och hans följeslagare. Mycket trött gick han in i huset som fanns där. Han somnade och hade en underlig dröm vari en ängel talade med honom och sade att han skulle bygga en kyrka. När Sigfrid vaknade berättade han för en av sina systemsöner om sin dröm:

”Mig tycktes, att här var en välklädd man med skinande anlete och att han så talade med mig: ’Statt genast upp och följ mig.’ Då jag följde honom, visade han mig längd och bredd på den plats, där jag skulle bygga Guds tempel, och sade: ’Här skall du grunda Herrens hus, vari syndare skola få misskund och rättfärdiga nåd.’”

De bestämde sig för att gå till platsen som ängeln hade talat om och ta reda på om drömmen var sann. Och både Sigfrid och hans systerson kunde se att det fanns märken utsatta som visade var grunden till en kyrka skulle läggas, precis som i drömmen.

Där byggdes det snart en kyrka av trä, och just där var det som det senare skulle byggas en stenkyrka, den som kom att bli domkyrka i Växjö stift.

Efter att Sigfrid och hans sällskap hade vistats några dagar i trakten började folk strömma till. En del av ren nyfikenhet, andra därför att den Helge Ande hade givit det i deras håg. Då de såg ärkebiskopen, klädd i sin skrud med krumstav och mitra trodde somliga att han hade horn på huvudet och kunde

ej nog förundra sig över detta som de aldrig tillförne skådat! De som förstodo bättre lyssnade till honom, och allmogen förvånades över hans ord och välljudande tal, ty Gud ledde hans sak och upplyste deras hjärtan, som lyssnade. Inte bara bönder och hantverkare och annat vanligt folk lyssnade på Sigfrid när han predikade. Tolv mäktiga män skickades till

honom, och efter att de hade hört vad han hade att säga blev de genast omvända till kristendomen. De stormännen blev sedan Sigfrids förespråkare inför allmogen, berättas det. På Sigfrids uppmaning antog folket genom beslut på landstinget den kristna läran.”³

Unaman, Sunaman och Vinaman stannade kvar i Varend och förkunnade Evangeliet och så småningom kunde en större kristen församling bildas i Växjö, huvudorten i Varend. Biskop Sigfrid begav sig dock norrut till Västergötland, där Olof Skötkonung residerade, kanske därför att han fruktade att ha sin kungsgård i hedniska Uppland. När kung Olof träffade biskop Sigfrid skall kungen ha omvänt sig till kristendomen och låtit döpa sig med sin familj i S:ta Birgitta (Brigida) av Irlands källa vid Husaby på Kinnekulle.⁴

3 www.wadbring.com/historia/undersidor/sigfridslegenden.htm

4 Många forskare påpekar dock att det finns en kronologisk svårighet med den Helige Sigfrid som dopförrättare till kungafamiljen då han följde med den Helige Olav till Norge 1015 och

Det berättas också om en annan prelat som kommit från Bremen till Västergötland och som kanske hade något med Olof Skötkonungs kristnande att göra som hette Turgut och som torde ha anlant omkring år 1005 och utnämndes till biskop med säte i Västergötland omkring 1014, alltså före den Helige Sigfrids ankomst. Turgut fick dock lepra och återvände till Bremen och den Helige Sigfrid tog över hans uppgifter. När Biskop Turgut dog 1030 reste sedan den Helige Sigfrid från Sverige för att bevista hans begravning.

Medan Sigfrid alltså utövade ett framgångsrikt apostolat i Västergötland, hade hans systemsöner Unaman, Sunaman och Vinaman utövat ett måhända lika framgångsrikt apostolat i Varend. De bildade en kristen församling i Växjö och byggde en kyrka där. Emellertid blev de överfallna av hedningarna och halshuggna. Enligt Sigfridslegenden hade mördarna lagt de avhuggna huvudena i ett kar, bundit en tung sten vid karet och sänkt alltsammans i Helgasjön. Folksäggen har givit ett namn åt upphovsmannen till nidingsdådet: Gunnar Gröpe. Den Helige Sigfrid blev underrättad om de tre munkarnas martyrdöd och återvände till Varend för att fortsätta deras avbrutna missionsverk.

När den Helige Sigfrid sedan kommit tillbaka till Varend bad han till Gud att det måtte lyckas honom att finna de tre martyrernas kvarlevor, berättar Sigfridslegenden. En natt vandrade han, ensam och sorgbunden, längs Helgasjön. Ute på sjön syntes då helt plötsligt tre klara ljuslågor som långsamt

detta skulle vara några år efter, alltså ca 1020. Utifrån Olof Skötkonungs myntprägling, som ägde rum strax före år 1000 eller runt omkring detta årtal (där man får ett intryck av att kungen redan är döpt då myntpräglarna från England använder kristna epitet), är detta förbryllande. Av bl.a. denna anledning anser därför många forskare att den Helige Sigfrids historia är svår att få ihop. Hur det än är med Olof Skötkonungs dop så är han den förste svenske kungen som bevarat sin tro och dör som kristen.

Götene kyrka, Västergötland

svävade mot stranden. Han undrade vad detta hade att betyda, drog skorna av sina fötter och vadade ut i vattnet. Under ljuslågorna upptäckte han då det flytande karet med martyrernas avhuggna huvuden. Karet hade inte sjunkit utan hållit sig flytande trots att det varit bundet vid en tung sten. Då bar Sigfrid alltsammans i land och skrinlade martyrernas huvuden i den kyrka, som martyrerna själva låtit bygga i Växjö. När man sedan avbildade den helige Sigfrid, så gav man honom

alltid som attribut ett kar med tre huvuden - Unamans, Sunamans och Vinamans huvuden. Ljusraklet och kropparna som inte tyngts ned, trots att de var fastbundna med en tung sten är tecken på systersönernas helighet. Dessa tecken uppenbarar sig även hos andra nordiska helgon. Ett ljusmirakel visar på den Heliga Sunnivas helighet och när den Helige Hallvard blivit nedskjuten av pilar i sin båt på Dramfjorden, flöt han som död omkring i vattnet med en kvarnsten bunden om halsen.

Även Olov Skötkonung hade blivit underrättad om de tre missionärernas martyrdöd. Han begav sig till Varend med en stor skara krigsmän, berättar legenden. Det var kungens avsikt att ge de kristna i Varend sitt beskydd och att bestraffa de tre missionärernas mördare. Först tänkte han verkställa dödsstraff. På den Helige Sigfrids begäran ändrade han dock straffet till dryga böter. Det gjordes en insamling av gods och pengar för att skänka till biskop Sigfrid, men som den guds-

man han var, ville han inte ha några pengar. Det var bättre att den världsliga makten, kungen, fick världsliga rikedomar, menade Sigfrid. Men de gårdar som han hade blivit erbjuden tog han gärna emot. Det vill säga, inte för sin egen personliga del, utan som han sade - "Gudi till ära och kyrkan till evärdelig besittning". Kungen skänkte dessutom byarna Hov och Kronoberg till kyrkan i Växjö. Sedan kyrkan i Växjö fått den erforderliga donationen av jordagods, kunde den sedan bli domkyrka och medelpunkten i ett Värendsstift.

Sigfrid fortsatte att resa runt i landet och missionera. Han predikade och döpte, byggde kyrkor och vigde präster. Efter att ha gjort alla dessa, som det verkar av legenden, enorma insatser för kristnandet av Sverige, återvände Sigfrid till Växjö. Där levde han sedan många år.

Den Helige Sigfrid torde sedan ha slutat sina dagar i Växjö omkring 1045-1050 och blev omedelbart vördad som helgon. Han efterträddes på biskopsstolen i Växjö av ytterligare en systerson som hette Osmund.

Att den Helige Sigfrid och hans systersöner blev populära helgon tidigt, kan beläggas med att kristna antog deras namn vid dopet. T.ex. förekommer Vinaman som ett antaget kristet namn på en runsten vid Vidbo kyrka i Uppland.

Växjö utgjorde centrum för vördandet av den Helige Sigfrid som helgon, vilket än idag kommer till uttryck i Växjö kommuns vapen, som bär den Helige Sigfrids bild; där helgonet håller domkyrkan i vänster hand och kräklan i den högra. I

*Sigfridsstatyn utanför
Växjö domkyrka*

staden finns enligt traditionen, förutom helgonets grav, som idag markeras med det så kallade Sigfridskorset i mittgången i domkyrkan, också en källa, Sigfridskällan, belägen några hundra meter från domkyrkan, i vilken han döpte värendsborna.

Troligen är vördandet av martyrerna Unaman, Sunaman och Vinaman äldre än Helige Sigfrids. Det är därför som Växjö domkapitels medeltida sigill hade bilden av tre avhuggna huvuden, det äldsta bevarat i avtryck från 1292 (se bilden intill). Från var och en av huvudena utgår blodstrålar och överst syns den välsignande Gudshanden och korsfanan, symbol för seger och Uppståndelse.

Ett unikt, medeltida pilgrimsmärke, gjort av bly föreställande den Helige Sigfrid och hans systersöner hittades under sommaren 2013 under arkeologiska utgrävningar vid Växjö domkyrka och tros vara från 1300-talet. Pilgrimsmärken fungerade under medeltiden som religiösa symboler och som tecken på att man vallfärdat till en specifik plats. Märket visar att Växjö var en vallfärdsort under medeltiden, då många besökte den Helige Sigfrids relikier som då fanns i domkyrkan där. Fyndet är det första påträffade medeltida pilgrimsmärket kopplat till den Helige Sigfrid vad vi vet i nuläget. Kopplingen mellan Småland och den Helige Sigfrid gjorde att kyrkan hade ett starkt intresse av att göra Växjö till stiftsstad. Den Helige Sigfrid ser harmonisk och rofylld ut på pilgrimsmärket. I hans vänstra hand anar man en kräkla och den högra handen ser ut att vara lyft till välsignelse. Det går också att se detaljer av hans kläder

och av den flätade korgen med systersönernas huvuden. Eventuellt är det sniderier i biskopsstolens rygg som syns i bakgrunden.

Den Helige Sigfrid betraktades inte bara som skyddspatron för Växjö stad och stift, utan så småningom också som Sveriges skyddshelgon, vilket är dokumenterat från mitten av 1300-talet. Helgonets ställning som hela landets skyddspatron framgår bland annat av ett stort antal konstnärliga framställningar, till exempel på kyrkliga väggmålningar och altarskåp.

I Växjö domkyrka lades hans kvarlevor i ett relikvarium, som också innehöll hans tre systersöners relikier. Relikvariet är omnämnt i skrift för första gången på 1380-talet. Tyvärr har Växjö domkyrka flera gånger blivit härjad av eldsvåda, kyrkan har i princip brunnit ned fyra gånger (1276, 1570, 1611 och 1740) och dessutom har pietetslöshet gjort sitt för att beröva domkyrkan dess värdefullaste inventarier, relikerna av dessa helgon. Man antar att det sista relikvariet bortfördes av den lutherske ärkebiskopen Abrahamus Andrae Angermann som satt på biskopsstolen i Uppsala mellan 1593-99. Före branden 1740 uppgavs att det i kyrkan förvarades en korkåpa och en mitra som skulle ha tillhört den Helige Sigfrid.

Idag finns endast relikier från den Helige Sigfrid bevarade i Vadstena klosterkyrka. I Birgittarelikvariet finns helgonets övre del av höger överarmsben. Reliker av den Helige Sigfrid var spridda i Norden före reformationen. Vi vet att relikier fanns i Lund eftersom de återfinns i en förteckning gjord före

1428. I Roskilledomen i Danmark instiftades ett Sigfridskappell med en Sigfridsrelik 1405. Även i Köpenhamn skulle relikerna ha funnits. 1351 medförde en Linköpingsbiskop relikerna av den Helige Sigfrid till Norge och till katedralen i Stavanger. I en förteckning från 1517 fanns relikerna kvar i relikvariet.

Troparion till den Helige Sigfrid

*För ditt tålmod och din iver, o Helige Sigfrid,
har du förtjänat en stor belöning från Kristus, vår Gud;
för att ständigt ha arbetat i Hans Kyrkas vingård,
har du förlänats att dvälas i Paradisets trädgård för all evighet.
Därför, bed Honom oavslåtligt att Nordens land skall undfå
Hans frälsning och våra själar bli frälsta.*

*(Översatt från den engelska gudstjänsten till helgonen
skriven av läsaren Isaac Lambertson.)*

Källor:

Adam av Bremen, Gesta Hammaburgensis ecclesiae pontificum bok II:57, 64, bok III:15, bok IV:34, Sigfridslegenden nedtecknad 1206 (Gesta Beati Sigfridi)

www.wadbring.com/historia/undersidor/sigfridslegenden.htm

Växjö stift i historia och nutid, Göran Åberg, 2007, www.arcusforlag.se

[karolinerhusetvaxjo.wordpress.com/18 juli 2013](http://karolinerhusetvaxjo.wordpress.com/18-juli-2013)

Smålandsposten 2013-07-20